

Jacek Wrzeński

Kopiec w Sroczynie - ostatni ślad cmentarzyska kurhanowego?

Studia Lednickie 5, 361-364

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KOPIEC W SROCZYNIĘ — OSTATNI ŚLAD CMENTARZYSKA KURHANOWEGO?

Widomymi znakami przeszłości we współczesnym krajobrazie są zarówno formy architektury murowanej jak i różnie uformowane nasypy. Często o bardzo zniekształconej formie utraciły dawno swoje pierwotne znaczenie, a w wielu przypadkach czas ich powstania jest trudny do określenia (L. Leciejewicz 1984). Ich interpretacja bez badań archeologicznych i studiów historycznych jest trudna, a niekiedy bardzo myląca.

Podczas badań powierzchniowych w ramach AZP w okolicy Jeziora Lednickiego w miejscowości Sroczyn (gm. Kiszkowo, woj. poznańskie) niewielkie wyniesienie w centrum wsi zarejestrowano na kartach ewidencji AZP i oznaczono numerem 25 (ryc. 1 i 2). Morfologia otaczającego terenu oraz forma samego nasypu, sugerowały zaliczenie go do grodzisk znanych powszechnie jako gródków stożkowate. Brak wówczas jakiegokolwiek materiału utrudnił określenie chronologii. Jednak zaklasyfikowanie wyniesienia do kategorii gródków sugerowało jego powstanie w średniowieczu, lub czasach nowożytnych. Jako obiekt nie znany do 1985 roku nie znalazł się w starszych opracowaniach osadnictwa grodowego (W. Kowalenko 1938; W. Hensel, Z. Kurnatowska 1987; Z. Kurnatowska, A. Łosińska 1983, 1985), a także w najnowszym katalogu grodzisk województwa poznańskiego (B. Kirschke, A. Prinke 1995). Stał się natomiast jednym z obiektów uwzględnionych przy okazji opracowania gródka na Ledniczce zaliczony do form o podobnym znaczeniu i funkcji (J. Górecki i in. 1996).

Ten niewielki pagórek o wysokości 2 – 3 m i średnicy 6 – 8 m zniknął z powierzchni jesienią 1989 r. nim przystąpiono do jego archeologicznej penetracji. W momencie podjęcia badań w miejscu dotychczasowego pagórka ujrzeliśmy zupełnie płaską, zniwelowaną powierzchnię. A na obszarze, który obejmował, znaleziono jedynie 3 niewielkie, mało charakterystyczne fragmenty ceramiki, z których dwa określono jako średniowieczne, a jeden jako pradziejowy. Obok ceramiki znaleziono także fragmenty kości ludzkich. Wśród nich wyróżniono: 5 fragmentów czaszki należące do mężczyzny zmarłego ok. 30 roku życia (?), 2 fragmenty czaszki kobiety zmarłej ok. 18 – 20 roku życia, kość udową osobnika zmarłego ok. 12 – 15 roku życia, zniszczone fragmenty kości miednicznych dziecka (*Infans I/Infans II*), oraz 10 innych mocno zniszczonych fragmentów kości ludzkich osobników dorosłych¹. Podczas tej nieudanej interwencji w kilku wykonanych sondażach nie stwierdziliśmy występowania warstwy kulturowej.

¹ Analizę kości ludzkich przeprowadziła mgr Anna Wrześcińska.

Ryc. 1. Sroczyn, st. 25. Widok kopca od strony wschodniej.
Abb. 1. Sroczyn, Fst. 25. Ansicht auf den Turmhügel von der östlichen Seite.

Ryc. 2. Sroczyn, st. 25. Widok kopca od strony południowo-wschodniej.
Abb. 2. Sroczyn, Fst. 25. Ansicht auf den Turmhügel von der südöstlichen Seite.

Nie uzyskaliśmy też żadnych informacji o jakichkolwiek znaleziskach w pobliżu pagórka, ani dokąd wywieziono ziemię z jego niwelacji.

Jak dotąd na terenie wsi Sroczyn nie były prowadzone większe, stacjonarne badania archeologiczne. Najstarsze informacje o znaleziskach archeologicznych pochodzą z XIX wieku. W 1876 roku znaleziono tu dwa groby ciałopalne, z których jeden posiadał obudowę kamienną, a w jednej z popielnic wystąpiła kolia szklanych paciorków na miedzianym drucie (W. Schwartz 1876, s. 272; J. N. Sadowski 1877, s. 45; A. Lissauer 1887, s. 75; Słownik 1890, s. 159; M. Piaszykowa 1990, s. 163). Odkryte groby łączy się z kulturą pomorską. W dotychczasowej literaturze obok wspomnianych informacji pojawia się także lakoniczna wzmianka o kurhanach (?). Jednak ta ostatnia nigdy nie została zweryfikowana i nie znajduje innego, niż wymienione, potwierdzenia, również w materiałach archiwalnych².

Względy formalne — kształt pagórka oraz ukształtowanie terenu wokół niego sugerowały interpretację jako gródka stożkowatego. Jednak istnienie kilka przesłanek pozwalających przypuszczać, iż w przypadku pagórka w Sroczynie mieliśmy do czynienia z ostatnim (?) na tym terenie kurhanem (co dopuszczaliśmy w cytowanej pracy, por. J. Górecki i in. 1996, przyp. 6). Jedną z nich są znalezione na miejscu fragmenty kości ludzkich. Drugą również znalezione na miejscu drobne fragmenty ceramiki. Kolejną przesłanką mogą być lakoniczne wzmianki w XIX-wiecznej literaturze o kurhanach występujących w Sroczynie. Jeszcze inną przesłanką może być brak znalezisk charakterystycznych dla form zwanych gródkami stożkowatymi. Obiekty tego typu dostarczają zazwyczaj znacznej ilości przedmiotów żelaznych (w tym militariów), większej ilości polepy, licznych fragmentów ceramiki, a niekiedy także ułamków kafla. W opisywanym przypadku nie stwierdziliśmy w ogóle występowania wymienionych artefaktów. A od miejscowej ludności nie usłyszeliśmy o znalezieniu jakichkolwiek przedmiotów nie tylko na, lecz i w pobliżu pagórka. Zabudowania wsi z jednej strony niemal stykały się z obiektem, przy którym założone były ogródki warzywne. A podczas penetracji 1985 r. widzieliśmy bawiące się dzieci kopiące niewielkie jamy w skłonie kopca.

Tak więc zostaliśmy pozbawieni możliwości spenetrowania kopca (?) w Sroczynie, a tym samym jednoznacznego rozstrzygnięcia jego funkcji i chronologii. Niemniej w chwili obecnej jestem skłonny omawiany obiekt zaklasyfikować jako kurhan.

Jacek Wrzesiński

LITERATURA:

- Górecki J., Łastowiecki M., Wrzesiński J. 1996, *Gródek na Lednicze*, SL, 4, s. 197–246.
Hensel W., Kurmatowska Z. 1987, *Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnohistorycznej*, VI, Wrocław.
Kirschke B., Prinke A. 1995, *Grodziska w województwie poznańskim*. Katalog stanowisk archeologicznych, Poznań.

² W archiwum Muzeum Archeologicznego w Poznaniu i w Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie pod hasłem Sroczyn znajdujemy wypisy z literatury i wycinki prasowe odnoszące się jednak do znalezisk cytowanych.

- Kowalenko W. 1928, Grody i osadnictwo grodowe Wielkopolski wczesnohistorycznej (od VII do XII wieku), Poznań.
- Kurnatowska Z., Łosińska A. 1983, Weryfikacja grodzisk wielkopolskich na pólmetku, FAP, 32 (1981), s. 22 – 62.
- 1985, Sprawozdanie z weryfikacji grodzisk wielkopolskich w latach 1983 – 1984, FAP, 34 (1982 – 1985), s. 77 – 85.
- Leciejewicz L. 1984, Sepulcra antiquorum w okolicy Dargunia, w Ziemi Czerwieńskiej, FPP, 1, s. 129 – 140.
- Lissauer A. 1887, Prähistorischen Denkmäler der Provinz Westpreußen und der Angrenzenden Gebiete, Leipzig.
- Piaszykowska M. 1990, Stan badań nad kulturą pomorską na terenie regionu gnieźnieńskiego i jej perspektywy badawcze, G. SiMH, 3, s. 159 – 175.
- Schwartz W. 1876, Verhandlungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Vorgeschichte.
- Sadowski J.N. 1877, Wykaz zabytków przedhistorycznych na ziemiach polskich, Kraków.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich 1987, t. XI, Warszawa.